

Vannak évfordulók, események, amelyek előtt nemcsak tisztelettel hajtunk fejet, hanem nem titkolt büszkeséggel emlékezünk meg róluk. Úgy érzem, hogy most, amikor a százesztendős kabarét köszöntjük, rá emlékezünk, akkor a néma főhajtásunkban ott van a mélységes tisztelet mellett a büszkeség, büszkeségünk is. S ez talán természetes is, hiszen a magyar színházi élet egyik legösszetettebb műfaja, a kabaré, olyan rangot teremtett magának az elmúlt hosszú évtizedek alatt, hogy arra minden tekintetben igazán büszkék lehetünk.

A magyar kabaréről nem sokat írtak. Legalábbis nem emlékszem, hogy valaha is megjelent volna egy olyan kiadvány (monográfia), amely a teljesség igényével foglalkozott volna a műfajjal, amely megismertetett volna bennünket múltjával, arculatának kialakulásával. Csak remélni merem, hogy ha eddig nem, ezúttal végre megjelenik majd a százéves magyar kabaré múltját és jelenét dokumentáló kiadvány. Az alkalom adva van!

Mindenesetre a korabeli krónikások feljegyzései nyomán, ha vázlatosan is, de megpróbálom felidézni a műfaj néhány meghatározó időszakát.

Egy vidéki színész, Kondor Ernő (1881–1951) 1907-ben Pesten, a Teréz körúton, megnyitotta a Fővárosi Cabaret Bonbonnière-t. Kondor Ernő azzal kezdte működését, hogy felkérte az egyik esti újság segédszerkesztőjét, olvassa fel műsorában egy írását. Ez a segédszerkesztő Nagy Endre (1877–1938) volt: Nagyváradon született, s pályáját Ady Endre társaságában a *Szabadság* című napilapnál kezdte. Nagy Endre, ha nehezen is, de eleget tett a felkérésnek, és felolvasta egy novelláját Kondor Ernő kabaréjában. (Ezzel tulajdonképpen megszületett egy sajátos szerepkör: a konferanszié szerepköre.)

Nagy Endre nagyon hamar főrendezője, majd igazgatója lett a kabarénak. Ezután a fiatal újságíró pályája az akkor megkapaszkodó műfajban hihetetlen gyorsasággal ívelt felfelé. Már a következő esztendőben, 1908-ban átszerződött az Andrásy úton megnyílt Modern Színpad Kabaréhoz. Öt évig vezette a Modern Színpadot. 1913-ban már Párizsban találjuk. Onnan visszatérve a Sörkabaréban író és konferanszié. 1921-ben a Gresham-palota pincéjében Pódium néven nyitott színpadot. 1923-ban a hatóság betiltotta.

Nagy Endre kétségkívül a magyar kabaré meghatározó egyénisége. Elkötelezettsége a műfaj iránt nagyon is egyértelmű. Ő volt az, aki kialakította a kabaré műsorszerkezetét, kigyomláta belőle az öncélú viccelődést, az orfeumok csiklandós kétértelműségeit. Politikai és társadalmi fórummá vált „keze alatt” a kabaré, amely az újságírás

gyorsaságával reagált a napi eseményekre, nevetve gúnyolódott, és merészen tréfálkozva mondott ki keserű igazságokat.

Nagy Endre a helyes utat választotta, a helyes úton járt, amikor már a kezdet kezdetén, a műfaj kibontakozásakor létjogosultságának megteremtésében jelentős, minőségi mércéket alkalmazott, és mindenekelőtt az igényességet tartotta szem előtt.

Azok a konferansziék, akik Nagy Endre példáján nevelődtek, akik a kabaréval kapcsolatban megfogalmazott szemléletét nemcsak elfogadták, hanem igyekeztek azt a gyakorlatban is megvalósítani, tovább éltették, gazdagították a mind népszerűbbé váló új szórakoztató műfajt. Így Békeffi László (1891–1962), aki több kabarénak volt a tagja, 1929-től az Andrássy Úti Színház, 1934-től a Teréz Körúti Színpad konferansziéja ugyancsak arra törekedett, hogy megőrizze és folytassa a Nagy Endre-kabaré nemes hagyományait. Népszerűségét mindenekelőtt az alapozta meg, hogy konferanszai a náci rendszer ellen irányultak. 1943-ban Sopronkőhidára, majd onnan a dachau koncentrációs táborba hurcolták.

Darvas Szilárd (1909–1961) 1945-ben a Lúdas Matyi Kabaré megteremtésével hívta fel magára a figyelmet. Gádor Bélával együtt alapozta meg kabarészínházi sikerét. Darvas minden erejét a szellemi újjászületés szolgálatába állította. Csípős, fanyar humorú írásai révén érzékeltette a kort, amelyben élt. Nagy sikerrel szerepelt még a Pódiumban, a Budapest Varietében, a Kamara Varietében és a Vidám Színpadon.

Komlós János (1922–1980) újságíróként kezdte pályafutását. De nagyon hamar „átpártolt” a kabaréhoz. 1967. október 13-án megnyitotta a Mikroszkóp Színpadot. Az új színpad egy keményen politikáló közéleti fórum lett. Komlós egy rendkívül szuggesztív konferansziéegénység volt, akinek meghökkentő merészsége, mellyel az életbevágó társadalmi kérdéseket a cinizmus szokészetével tárgyalta, egyszerre volt mulatságos és komoly. Egyik konferanszában így fogalmazott: „A kabarétól valóban elvárják az emberek, hogy bátor legyen. De ne feltétlenül a fent levőkkel szemben, hanem a butasággal szemben, a korlátoltsággal szemben a hozzá nem értéssel szemben. De a kabarétól még valamit várnak. Egy apróságot: humort!”

A százéves magyar kabaré világából csak néhány olyan egyéniséget említettem, aki nemcsak egy bizonyos korszakban játszott jelentős szerepet, hanem a magyar kabaré egészének kialakításához, megformálásához is meghatározó módon járult hozzá. Természetesen azok, akik majd részletező alaposággal, a teljesség igényével veszik

nagyító alá a kabaré, a magyar kabaré egy évszázadát, azok érdemben fognak szólni azokról a humoristákról is, akiket ezúttal nem volt módomban (helyszűke miatt) megemlíteni, de akik ilyen vagy olyan módon részesei voltak, és részesei ma is ennek a rendkívül bonyolult műfajnak. S persze ugyancsak érdemben szólnak majd azokról a színművészekről is, akik az elmúlt egy évszázad alatt valami rendhagyó módon éltették a magyar kabarét, és éltetik ma is. S bizony Salamon Bélától kezdve Hofi Gézáig sokan voltak, nagyon sokan, akik a neves humoristákkal együtt olyan rangra emelték kabarénkat, hogy arra méltán büszkék lehetünk.

Hisszük, hogy ez a jelentős jubileum nem marad visszhang nélkül, hogy az anyaországban, de itt nálunk, a Délvidéken is méltóképpen emlékeznek, emlékezünk majd színházi életünk egyik igen népszerű, és minden tekintetben rendhagyó műfajára.

Hét Nap, 2007. február 7. 32.

